

ФІНАНСОВІ ДЖЕРЕЛА ПІДГОТОВКИ НАУКОВИХ КАДРІВ

Гордієнко Л.А.

*доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри маркетингу, фінансів, банківської справи та страхування
Східноєвропейський університет економіки і менеджменту
м. Черкаси, Україна*

Пасічник Ю.В.

*доктор економічних наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу соціально-економічного розвитку сільських територій
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
м. Київ, Україна*

Фінансування підготовки наукових кадрів в Україні завжди було у фокусі уваги державних структур. Перманентно продовжується пошук оптимальних схем фінансового забезпечення наукових установ та наукових підрозділів вищих навчальних закладів. У цьому контексті зауважимо, що основним джерелом фінансування залишається Державний бюджет України.

У Державному бюджеті України на 2023 рік видатки на наукову і науково-технічну діяльність передбачено в обсязі 11,9 млрд грн, із яких за загальним фондом державного бюджету – 8,2 млрд гривень.

Кошти передбачено:

- 8,5 млрд грн – на «академічну науку» (близько 72 % загального обсягу видатків спрямовано Національній академії наук України та п'яти національним галузевим академіям наук);
- 1,1 млрд грн – на «університетську науку» (близько 10 % обсягу видатків на заклади вищої освіти та наукові установи сфери управління Міністерства освіти і науки України);
- 0,6 млрд грн – на «галузеву науку» (близько 5 % загального обсягу видатків на наукові установи сфери управління інших органів виконавчої влади).

Серед основних пріоритетів підтримки у 2023 році реалізації наукової та науково-технічної діяльності, зокрема, є:

- підтримка проведення Національною академією наук України пріоритетних для держави наукових досліджень;
- грантова підтримка Національним фондом досліджень України реалізації наукових досліджень і науково-технічних розробок;
- підтримка наукових досліджень на антарктичній станції «Академік Вернадський» [1].

Також для забезпечення діяльності Національного фонду досліджень України та надання ним грантової підтримки науковим установам незалежно від їх відомчого підпорядкування у держбюджеті на 2023 рік передбачено 505 млн гривень [1].

Оцінюючи важливість фінансування науки, заступник Міністра фінансів Роман Єрмоличев так це прокоментував: «Для Мінфіну надзвичайно важливо, щоб спрямовані кошти на вітчизняну науку використовувались раціонально, а наукові дослідження, проведені в Україні, мали практичне значення для розвитку всіх сфер. Конкурсне фінансування наукової діяльності через Національний фонд досліджень – це правильний крок у напрямі створення конкурентного середовища в науковій сфері, що є орієнтацією на конкретний результат та інтеграцією у світовий науковий простір» [1].

Аспіранти та докторанти забезпечуються академічними та соціальними стипендіями згідно відповідних загальнодержавних та місцевих нормативно-правових актів [2].

Окрім традиційної фінансової підтримки існує певна кількість грантів, премій тощо для обдарованої наукової молоді, зокрема, Премія Президента України для молодих вчених, докторантів та докторів наук до 40 років, аспіранти та кандидати наук до 35 років, або іменні стипендії Верховної Ради України для молодих учених – докторів наук доктори наук, докторанти та здобувачі, докторські дисертації яких прийняті до розгляду спеціалізованою вченою радою віком до 35 років.

За бажанням та можливостями здобувача відповідного ступеня оплата вартості підготовки в аспірантурі чи докторантурі може здійснюватись за його власний кошт.

Оцінюючи цю ситуацію констатуємо, що навіть, беручи до уваги військовий стан, наука отримує певну державну підтримку на забезпечення основних потреб.

Проте, незважаючи на наявне державне фінансування, зазначимо, що коштів є недостатньо для повноцінної наукової діяльності, зокрема:

- є обмеженість щодо фінансових ресурсів, які направляються на лабораторні дослідження, особливо для технічних та природничих наукових напрямів;

- проблематично відвідувати очні конференції, особливо у зарубіжних країнах;

- за власні кошти здобувачі мають друкувати необхідну кількість праць, особливо у виданнях, які включено до наукометричних баз. У цьому випадку мова йде про журнали, мережі видавництва ELSEVIER, де зосереджені Scopus і Web of Science;

- недостатність стипендіального забезпечення, враховуючи необхідність оплати відповідних особистих та інших побутових послуг.

Водночас, незважаючи на надзвичайно складні умови, коли окремі здобувачі, які розпочали підготовку у 2021 р. були вимушені покинути

свої постійні місця та виїхати в інші, безпечні місця України, або навіть за межі України, продовжується певна робота над дисертаціями та науковими працями.

Є певні проблеми також щодо фінансування фундаментальних та прикладних досліджень у структурах Національної академії наук та галузевих академіях.

Варто зауважити, що в таких складних умовах, як для всього українського народу, так і для науковців зокрема, вагому підтримку надають зарубіжні партнери – міжнародні організації, уряди країн, наукові та навчальні установи. Низка міжнародних видавництв на період війни в Україні погодилась друкувати праці українських науковців безкоштовно. Провідні навчальні заклади Європи, Америки пропонують оригінальні програми щодо стажування науковців, виконання спільних проєктів тощо. Періодично появляється інформація щодо конкурсів, грантів, проєктів від зарубіжних донорів. Так, прогресивний світ реагує на ситуацію щодо українських науковців.

Отже, в складних та непередбачуваних умовах, в яких тепер перебуває Україна, науковці знаходять можливості реалізувати свої здібності для продовження наукової роботи.

Література:

1. Мінфін: На фінансування науки у 2023 році спрямовано майже 12 млрд гривень. *Урядовий портал*. 06 лютого 2023 року. <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-na-finansuvannia-nauky-u-2023-rotsi-spriamovano-maizhe-12-mlr>

2. Деякі питання стипендіального забезпечення. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1050. Документ 1050-2016-п, чинний, поточна редакція від 04.03.2020, підстава – 132-2020-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1050-2016-%D0%BF#Text>